J. N. MANZATTI

FRUMOASA

CU

OCHI VERZI

ILUSTRATII: EMILIO DE SILVA

EDITURA CARPATII
MADRID
1957

... Aşa era pe timpul când în ţară
nu încremenise surâsul pe buze.

TABLA DE MATERII

I

Bucureștene, Provinciale și Universale.

II

Portrete de bolşevici şi Amintirile lui Gâgă, copil de familie proastă.

N. R. O parte din cele ce urmează a fost publicată în revistele *Inşirte Mărgărite, Río de Janeiro; Curierul Creştin, Buenos Aires; Cuget Românesc, Buenos Aires; Românul, Newyork; Vocea Libertăţii, Atena; România, Buenos Aires; Făcla, Londra; Foaia Poporului, Cleveland; Unirea Cleveland; America, Cleveland; Buletinul Militar, New York.*

POVESTEA FRUMOASEI CU OCHII VERZI

CÂND sosirăm la Braşov, l-am găsit pe Cincinat Pavelescu la cofeterăria Flagner, în tovărăşia unei domnişoare blonde, cu ochi albaştri-verzui, o apariţie destul de estompată, lipsită de personalitate. Singuru-i merit, de care nu putea fi făcută responsabilă, era tinereţea de 19 ani, contrastând violent cu "maturitatea" de 60 de ani a maestrului. Prezentările s'au desfăşurat protocolar, precum îi plăcea lui Cincinat să fie în toate împrejurările.

—Logodnica mea, domnişoara Andricu, dl şi dna Manzatti.

Călcând legile politeţii, atât eu cât şi nevastămea am scăpat o exclamaţie de uimire, destul de bine auzită, un fel de "ah" cu nuanţa mai mult de spaimă decât de bucurie. Cincinat se logodise fără să ne spue. Cât despre aleasa inimii, pe lângă poetul chel, dolofan, cu tâmplele albite, logodnica părea o strănepoată din prima căsătorie.

Au fost câteva clipe de expectativă. Nici unii

nu deschideam gura. Ne scrutam cu reciprocă neîncredere.

Logodna cu domnişoara Andricu era una dintre loviturile lui Cincinat, o lovitură pe care şi-o dădea mai mult sie însăşi. Se căsătorise pe vremuri la Paris, cu Alice Viardot-Garcia, o cântăreaţă descendentă dintr'o familie de celebri muzicieni, cu care nu mai convieţuia de ani de zile, din pricina gravelor neînţelegeri ce le otrăveau amândorura viaţa. Totuşi divorţul nu se produsese, şi iată-l pe maestru proaspăt logodit cu o fetişcană oarecare, cu verighetă în deget, aspirant la bigamie, deşi cunoştea tainele justiţiei şi sancţiunile, fiind procuror general la Curtea de Apel din Braşov. Despre logodnă nu suflase nimănui niciun cuvânt. Se jena pe semne.

Simţindu-se fulgerat de priviri vrăjmaşe, îşi luă rămas bun dela Domnişoara Andricu. Noi făcurăm la fel. Şi încântaţi de despărţire, braţ la braţ doar cu maestrul, ne îndreptarăm către locuinţa sa, prin străduţele tulburătoare ale cetăţii Braşovului. Atacul îl începu nevastă-mea:

—Bine, Cincinat, nu ţi-e ruşine să faci asemenea gugumănii la vârsta ta?

—Ma chère, voi nu vă daţi silinţa să mă descifraţi. Am şi eu nevoe de un suflet să mă priceapă.

—Şi n'ai găsit un suflet mai bătrân de 19 ani? Să ştii că te faci de râs!

—Exagerezi! Nu se prea cunoaşte diferenţa de vârstă. Nu uita că eu sunt poet. Pentru mine timpul s'a oprit în loc de mult.

Intr'adevăr, vitalitatea, exuberanţa lui erau neîntâlnite. Ne contopeam în aspiraţii, deşi la rândul nostru, eram cu mai bine de 30 de ani mai tineri. Ca şi un instrument, Cincinat îşi strunea sufletul după împrejurări şi oameni.

—Apoi, zise maestrul sceptic, cred că nu mai am prea mult de trăit. E poate ultima plăcere ce mi-o acord. Ieri am fost la o ghicitoare. Mi-a spus să mă păzesc de lichide, că voi muri "de apă". Sunt superstiţios. Până una alta, am desfiinţat apa dela masă.

Era de prisos să-l mai mustrăm. Bucuria întâlnirii cu el fusese prea mare, iar gândul că vom petrece câteva zile la poalele Tâmpei în spumoasa lui tovărăşie, ne îmbăta ca şi vinul de Târnave, cu care ne întâmpinase.

Cu greu ne-am despărţit după o săptămână pornind încărcaţi de amintiri şi daruri către Capitală. Incepuse toamna. Pela Valea Largă, Posada, Comarnic şi până dincolo de Câmpina, trenul aluneca printre dealurile şi munţii ruginii, pictaţi fantastic în nuanţe ireale, desprinşi parcă din ciudăţeniile lui Walt Disney.

Peste o lună, un telefon al Preşedintelui Safirescu dela Curtea de Apel din Braşov, ne dădea uluitoarea veste a încetării din viaţă a lui Cincinat. Il omorâse o hemoptizie violentă pe când intrase în baia fierbinte, un cancer la plămâni, neştiut şi nebănuit. Maestrul murise *de apă*, după cum îi prezisese ghicitoarea .

Cu Aurel Garoescu, Secretar General al Ministerului de Justiţie şi cu Horia Oprescu, Directo-

rul Cultural al Municipiului Bucureşti, toţi prieteni nedespărţiţi, hotărârăm să facem trubadurului, Laureat al Premiului Naţional de Poezie, o înmormântare demnă de numele său.

* * *

IN capela cimitirului Bellu din Bucureşti, în acel sfârşit de Noiembrie 1934, era şi mai frig decât afară. Ceaţa pătrundea prin uşa larg deschisă, amestecându-se cu fumul lumânărilor şi al tămâii cădelniţate de Arhimandritul asistat de cei şase preoţi. Zeci de coroane în numele regelui, al guvernului, a instituţiilor culturale, dar mai ales nenumărate jerbe şi buchete din partea sutelor de admiratori anonimi, împodobeau catafalcul pe care maestrul dormea senin. Işi conservase acel rictus de ironie în colţul gurii, pe care îl prinsese inegalabil sculptorul Oscar Sphaethe în bustul ce trona ca şi un faun prin parcurile aristocratice din Capitala României.

Lume multă, mai cu seamă femei, veniseră să aducă un ultim omagiu celui ce încântase o generaţie cu farmecul şi graţia unui catren, a unui madrigal sau sonet, ori cu amiciţia seducătoare şi verva neîntâlnită.

O viaţă întreagă magistratul Cincinat dorise să ocupe un post în Bucureşti. Prin formaţie şi esenţa lui spirituală, aparţinea Capitalei. Şi totuşi, în ciuda legăturilor cu Palatul, cu mai-marii ţării, nimeni nu izbutise să-l transfere la Bucureşti. Cel mai apropiat loc îl avusese la Buftea, unde accep-

tase postul de jude-supleant într'un biet sat, deşi avea grad de Consilier de Curte, doar din dorinţa de a fi cât mai aproape de Capitală, unde venea zilnic cu bicicleta sau cu trenul.

Miniştrii de Justiţie şi colegii îl cam persecutau pentrucă îi înţepa cu epigramele sale. De pildă, după ce ieşise dela o întrevedere cu un director al personalului, fost avocat, Cincinat îi dedicase o epigramă, care în niciun caz nu avea darul să-l flateze:

Fiindcă tăceam, deşi cu rost,
Fabriciu mă crezuse prost.
Tot astfel eu l-am socotit,
Dar... numai după ce-a vorbit.

Un ministru de justiţie avea o tânără amantă, căreia acelaş binevoitor epigramist îi consacrase următorul catren, ce i-a atras mutarea la Lereşti de către înaltul personaj:

Dacă ţi-aş face-o epigramă,
Tu ai ceti-o orişicui.
Dece nu pot să-ţi fac, dudue,
Ceva, să nu spui nimănui?

Desigur că împungându-i, nu îi putea apropia pe superiori, cu atât mai mult cu cât inteligenţa şi supleţa nu sunt întotdeauna virtuţile celui mai mare în grad. Astfel stând lucrurile, maestrul peregrinase din loc în loc, prin sate şi oraşe

de provincie, fără a-şi împlini dorinţa ce-l ardea ca lingoarea, de a fi transferat în Capitală.

Printre cei ce rostiră discursuri la înmormântare, a impresionat cu deosebire bătrânul Jean Th. Florescu, fost la rându-i ministru de Justiţie ,care cu tonul grav, patetic, scanda în liniştea mortuară din capela cimitirului Bellu, o frază de tragică ironie, un adio sunând ca un repros:

—Insfârşit, Cincinat, ţi-ai văzut visul cu ochii! Ai fost transferat la Bucureşti...

Plângea întreaga asistenţă. Doar maestrul parcă surâdea liniştit pe catafalc, cu rictusul încremenit în colţul gurii. Ştia pe semne că acolo unde se duce, nu mai există Capitală, nici magistratură; doar Câmpiile Elisee visate în nopţile lui de inspiraţie şi chimere, iar unic şi suprem judecător, bunul Dumnezeu.

După ce bulgării de pământ acoperiră pentru totdeauna pe cel ce ne fusese tovarăş, de iluzii, nenoroc şi bucurii, am pornit cu pasul greu către casă. Eram tulburat ca niciodată. Aveam şi remuşcări. De nenumărate ori dealungul prieteniei noastre, Cincinat îmi propusese să colaborăm. Sergiu Tănăsescu, Alexandru Leon, Ionel Fernic, izbutiseră cu melodiile lor să-i popularizeze câteva poeme ce se cântau de către toată suflarea românească.

"Candide", "Să nu iubeşti prea mult femeia", "Cântecul ochilor", "Iţi mai aduci aminte, doamnă?", "Sunt ochi adânci ca un păcat", iată câteva din cele mai mari succese româneşti pe versurile lui Cincinat. Eu, bunul său amic, îi refuzasem colaborarea din indolenţă sau neghiobie.

Cu gândul la maestru şi frământat de remuşcări, odată ajuns acasă, am deschis cartea sa de poeme. Am frunzărit şi m'am oprit asupra unui început de strofă, lipsit de importanţă, dar care m'a sedus prin muzicalitatea lui:

Frumoasa mea cu ochii verzi
Ca două mistice smaralde.

Imagine poetică destul de banală, totuşi muzicală, şi cu priză directă. Pentrucă strofele, două la număr, erau insuficiente construcţiei mele melodice, le-am adăogat o altă strofă, desprinsă din poezia intitulată "Pe un album" şi care se sudau perfect cu celelalte:

Veni-vor mulţi să-ţi spue'n versuri
Că te iubesc şi cum, şi cât...
Vor spune-o mai frumos ca mine,
Dar nu te vor iubi atât!

De altfel, în viaţă fiind, Cincinat mă autorizase să-i modific orice poezie, adaptând-o la cântec.

Am construit în aceiaşi seară romanţa sub formă de "lied". Am dedicat versiunea românească unui foarte bun prieten comun, Nicu Dobrotescu, preşedintele Curţii de Apel din Craiova şi soţiei sale, o încântătoare doamnă cu ochii de smarald.

PESTE câteva zile am interpretat cântecul pentru prima oară la postul societăţii de radio-Bucureşti, în cadrul unei conferinţe ce ţinusem despre viaţa lui Cincinat Pavelescu.

Cântecul a trezit printre ascultători un ecou neaşteptat, iar în scurtă vreme editura "Armonia" lansa în multe mii de exemplare cel mai popular succes al său şi totodată al carierei mele. Melodia trecu din gură'n gură, transmisă de lăutari; casele de gramofoane o înregistrară în zeci de mii de discuri. Nu după multă aşteptare, această "frumoasă cu ochii verzi" se întinse ca o pecingine, o adevărată psihoză dela un capăt la celălalt al ţării.

Personal, am interpretat romanţa de mii de ori, în reuniuni de prieteni, la posturile de radio, la telefon—fiindu-mi cerută de admiratoare în vremurile mele de glorie—, sau la urechea vreunei iubite cu ochii verzi, şi chiar în cinstea unor ochi de altă culoare, ce se mulţumeau cu un cântec închinat ochilor verzi. Dar niciodată emoţia mea nu a fost mai vie decât atunci—într'o după amiază de primăvară din 1940—acolo departe, în Bucureşti, pe calea Dorobanţilor...

* * *

IN copilărie avusesem o profesoară de franceză în casă. O bătrână domnişoară de excelentă condiţie, Olga Delvecchio, italiancă a cărei limbă maternă era franceza. Fusese perceptoarea copiilor familiei Lahovary, care aveau locuinţa la capătul străzii Grigore Alexandrescu, peste drum de Conu Petrache Carp, şi nu prea departe de noi. Pensionată de aceştia, acceptase propunerea tatălui meu de a locui la noi, ocupându-se de educaţia odraslelor, patru la număr, mai cu seamă de a întovărăşi pe surorile mele, fie la ţară, fie în oraş, prin lume. Ajunsei să fiu în curând slăbiciunea acestei "mademoiselle Olga", precum îi spuneam noi. Căzuse cu dragostea pe mine şi mă punea să învăţ mai mult decât pe fraţii mei, spre disperarea tovarăşilor de joacă, ce mă strigau din stradă la bile, ţurcă sau arşice.

Am plecat în 1916 cu cercetaşii pe front în primul război mondial. La înapoiere nu am mai găsit-o pe ma'mselle Olga. De teama Nemţilor —v'am spus că era domnişoară—, se mutase undeva la ţară, la o moşie a Lahovăreştilor, foştii ei protectori. Venea din când în când în Bucureşti şi atunci ne vizita. Intâlnirea cu mine era pentru ea o adevărată sărbătoare. Devenisem un tânăr în toată puterea cuvântului, ieşeam să o conduc la braţ vorbindu-i tot timpul franţuzeşte, cu teama de a fi violent contrazis, atunci când i se părea că vreo expresie nu este la locul ei. Trecură după aceia ani după ani şi nu am mai văzut-o. Viaţa mă prinsese în vârtejul ei şi într'o bună zi fusei trimis de către mai marii ţării într'un aşa zis domiciliu obligatoriu la Tismana, Miercurea Ciucului şi Vaslui, pentru vina de a fi opus rezistenţă "unor manevre regale" fără scopuri militare.

Când am revenit în Capitală după un an, mi-am reluat locul în sânul restrâns al familiei. Tată-meu murise de mult, o soră la fel, o alta se căsătorise. Locuiam cu mama şi cu fratele meu, în strada Vasile Alecsandri, aproape de Piaţa Romană.

Intr'o bună zi, prin Aprilie din 1940, ne-am pomenit cu mademoiselle Olga. Cetise în ziar despre punerea mea în libertate şi venise să mă îmbrăţişeze. Plângea şi nu îi venea să creadă ochilor că trăesc. Biata Olga! Ce mult îmbătrânise! E drept că şi eu aveam păr alb, poate chiar mai mult decât ea. Insă nu număram decât 35 de ani, iar dânsa 74. Işi păstrase vie inteligenţa şi umorul, dar mergea anevoe, cu mare greutate. Apoi o persecuta groaza de moarte. Altminteri la fel de drăguţă şi atentă, ca şi pe vremuri în 1914. Imi făcea şi astăzi observaţii, întocmai ca în copilărie.

Graţie legăturilor cu câteva bune familii, reuşise să se instaleze în "azilul de bătrâni Zoe Slătineanu", din Calea Dorobanţilor, în faţa străzii Nisipari. Era o admirabilă instituţie datorită boerilor Slătineni, rezervată unor doamne din familii cu nume mari în trecutul ţării, care se retrăgeau acolo de vitregia vremurilor. Averi pierdute în petreceri şi jocuri de noroc, sau uneori simpla dorinţă a celor tineri de a se debarasa de cei mai în vârstă, atrăgeau internarea în acest nobil aşezământ a unor venerabile pensionare, ce îşi sfârşeau viaţa între cei patru

pereţi ai odăiţei, vizitate din ce în ce mai rar de către membrii familiei.

—Vrei să mă întovărăşeşti până la azil? Mi-e teamă să traversez singură strada.

—Cum să nu, mademoiselle Olga! Cu dragă inimă. Oare nu sunt eu iubitul d-tale?

M'a prins de braţ şi încet încet ajunserăm în faţa azilului.

—Am o rugăminte. Doreşti să intri câteva clipe? Le-am vorbit atât de mult pensionarelor de d-ta, încât toate ar vrea să te cunoască. De altfel îţi ştiu muzicile pe de rost, fiindcă ne-a dăruit cineva un aparat de radio.

Mărturisesc că nu mă prea seducea o vizită la azilul de bătrâni, după un an de lagăr. Mi-era dor de viaţă, de tinereţe, de soare.

Am intrat cu Olga pe coridoarele întunecoase ale clădirii cu aer de mânăstire. Din uşile ce se deschideau, ne priveau figuri aristocratice, profiluri distinse, purtând vestigii de suferinţă sau resemnare, de înfrângeri şi prăbuşiri.

—Vă prezint pe tânărul meu prieten şi iubit, Nellu Manzatti compozitorul. Doamna cutare, domnişoara cutare, cutare.

Nume alese, cu rezonanţă grea ca plumbul. Dar atât doamnele, cât şi domnişoarele, erau peste închipuire de bătrâne. Nimeni sub şaptezeci de ani. Nu ştiu dece îmi făcusem iluzia că totuşi o rază de tinereţe s'ar fi putut strecura chiar într'un azil de bătrâne şi că voi întâlni vreo coniţă mai tânără, vreo fată seducătoare. Mă înşelasem. In afară de mine ,adevărat copi-

landru în mijlocul acelei reuniuni centenare, doar anii, nespus de mulţi la număr, mă înconjurau ca un zid de cetate.

La vederea mea, pensionarele se retrăgeau cu stângace reminiscenţe de cochetărie, aranjându-şi părul despletit sau ţinuta neîngrijită.

—Veniţi sus, le spuse Olga, în camera doamnei Niculescu-Burchi. Vom sta puţin de vorbă. V'am adus tinereţea în casă!

Apoi, adresându-se mie:

—Te voi presenta acum celei mai bătrâne pensionare. Are aproape 90 de ani şi se află aici, abandonată de familie, de mai bine de 40 de ani. Este o femee excepţională.

M'a cuprins un sentiment de groază de care îmi era ruşine, dar pe care îl acuzam totuşi. Incercam o senzaţie de sufocaţie, ca şi atunci când îţi intră fum mult în plămâni. Mă simţeam deadreptul strivit de vârstele ce mă înconjurau, totalizând vreo câteva secole.

—Uite ce este, mademoiselle Olga, voi reveni altădată, fiindcă acum sunt foarte grăbit. Gândeşte-te că am lipsit un an din Bucureşti şi am atâtea de făcut!

—Te rog, rămâi! Acordă-mi această imensă plăcere, mie şi prietenelor mele!

Nu exista scăpare. Mi-am făcut cruce cu limba în cerul gurii ca în faţa marilor primejdii, şi în tovărăşia Olgăi am intrat în camera d-nei Niculescu-Burchi.

S'a ridicat din jeţ o cucoană bătrână, sprijinindu-se într'un baston cu mâner de argint. Puţin adusă de spate, mergând totuşi destul de drept, a înaintat către mine. Mi-a cuprins mâna şi, aşezându-se din nou în fotoliu, m'a poftit să iau loc pe scaun în dreapta sa. Am înălţat privirea discret, începând să o scrutez ca pe o apariţie de dincolo de lume. Era într'adevăr o prezenţă neobişnuită. Spre deosebire de admiratoarele mele cu fuste până la genunchi, era îmbrăcată într'o rochie de ştofă mov, lungă până în pământ, cu volănaşe negre, păstrând în linii o rară distincţie, dar mai ales reminiscenţele unei frumuseţi ce trebue să fi fost cândva extraordinară. Părul alb, cu cărare la mijloc, descoperea o frunte lată, bombată, la adăpostul căreia doi ochi verzui, cu apele decolorate, mai licăreau încă de viaţă în orbitele cernite de vârstă şi amintiri. Avea o gură totuşi proeminentă, fără retragerea sau scofâlcirea provocată de vârstă. Iar nasul mic, încă în vânt, completa o armonie vag tulburată de ridele inerente din jurul ochilor, de sub bărbie, de pe frunte. Mă uitam şi nu puteam crede. Viziunea mea despre o femee de 90 de ani se topea ca o ceară în bătaia focului. Aveam în faţa mea o simplă femee *în vârstă*, nicidecum o femee foarte bătrână.

Intre timp celelalte pensionare, îmbrăcate frumos cu rochiile scoase din naftalină şi dichisite ca pentru jour-fix, începură să-şi facă apariţia. Emoţionate ca nişte fete mari, mă priveau cu admiraţie. Am răspuns nenumăratelor întrebări ce ploau din toate părţile. Intrebări despre evenimente şi oameni, despre cunoştinţe comune,

dar și despre o lume pe care nu o apucasem. Eu aparțineam altui secol. Viața adevărată a acestor aristocratice pensionare încetase la 1900. De atunci vegetau, în așteptarea unui sfârșit ce întârzia să sosească.

—Jeune-homme—mi se adresă în franțuzeasca obligatorie pentru lumea de odinioară în România d-na Niculescu-Burchi cu vocea domoală, sacadată, dar de o perfectă claritate—, am cunoscut o viață fantastică. M'am măritat la 14 ani și am plecat în voiaj de nuntă pe Coasta de Azur. Mă crezi că eram frumoasă și că înebunisem Nisa? Mă crezi că stârneam rumoare când intram în Cazino la Monte Carlo? Unde sunt bătăile cu flori pe Promenade des Anglais, în Monaco, la Cap d'Antibes? Unde sunt trenele și crinolina, landourile și misterul?... S'au dus actorii mei preferați: Mounet-Sully, Sarah-Bernard, De Max, Agata Bârsescu... S'au stins Caruso, De Rezke, Melba și Tetrazzini... Au pierit principii ce-mi făceau curte, aristocrații ce și-ar fi dat averea pentru un surâs sau o privire promițătoare. Prezența mea la balurile Curții din Viena a stârnit gelozii și invidii. Am dansat cu Franz Iosef, cu arhiducii și împărații. Ai mai crede d-ta, că bătrâna ce-ți vorbește a fost cândva frumoasă, strălucitoare, tânără? E teribilă bătrânețea, iar moartea refuză să vie!

—Am o rugăminte—continuă bătrâna—, una singură. Vrei să ne cânți ceva? Te-am ascultat adesea la radio. O romanță franțuzească știi?

—Doamnă... vedeți... nu pot să cânt neacompaniat, îmi este sincer greu.

—Haide haide, jeune-homme! Ne faites pas de chi-chis. Allez-y.

Am cedat și am fredonat o șansonetă.

—Dar nemțește vorbești? Cântă-mi te rog "Wien, Wien, nur du allein".

M'am executat, în fața celui mai atent public ce l-am avut cândva. Fiecare cuvânt, fiecare frază, erau sorbite.

—O ultimă rugăminte, și cea mai. mare. Cântă-mi romanța "frumoasei cu ochii verzi". Cincinat mi-a fost bun prieten, iar ochii mei, strălucitori pe vremuri, l-au inspirat pe el ca și pe alții...

Simțeam un nod în gât. Mi să părea un ultragiu să fredonez unei bătrâne centenare un cântec de dragoste. Mă uitam în jurul meu cu un sentiment de groază, aproape de repulsie. Dar pensionarele mă priveau cu atâta drag și cu atâta duioșie, încât în atitudinea mea s'a petrecut subit o transformare. Am făcut ochii mici și în penumbra camerei azilului, privind prin zarea genelor profilul D-nei Niculescu-Burchi, mi s'a părut că bătrânețea dispăruse, că gura căpătase carne și culoare, că ochii verzi mă îndemnau de sub bolta frunții împodobită de părul auriu de altădată. Am profitat de clipa mirajului, și ușor tulburat, am închis ochii încet, ca pentru o mare rugăciune. Am început apoi să cânt unei femei aeriene, dar totuși femee:

Frumoasa mea cu ochii verzi
Ca două mistice smaralde.
Te duci spre alte ţări mai calde,
Melancolia să ţi-o pierzi...

Am simţit o mână cuprinzându-mi braţul. Era caldă ca şi a tinerelor. Am deschis involuntar ochii. Din privirea doamnei Burchi se prelingeau lacrimi mari. Plângeau şi celelalte pensionare, ştergându-şi ochii cu batiste îndantelate, mici şi roze. Am avut impresia că nu mai cânt, ci oficiez. Un ritual închinat amorului fără de vârstă.

Un sentiment nedefinit, un amestec de duioşie şi tandreţă, de respect şi candoare, îmi străbătea fiinţa. Trăiam o revelaţie. Mi-am dat seama că am în faţă câteva vieţi pe cale de a se stinge, dar totuşi vieţi, câteva existenţe fără de viitor, dar pline de trecut; un trecut ce doare, ce imploră, ce cerşeşte. Eu reprezentam prezentul şi speranţa. Eram în orice caz învingătorul. Dece nu m'aş lăsa odată învins? Dece nu aş dărui din voluptatea de a trăi, şi celor ce nu mai doreau decât simplicarea întâlnirii cu moartea?

De astădată, eu am cuprins mâna bătrânei. Şi-a lăsat-o moale, ca altădată pe Coasta de Azur, cu 80 de ani în urmă, sau la Curtea din Viena. Am închis cu greutate ochii încărcaţi la rândul lor de pânza lacrimilor şi am cântat încet, ca niciodată, cum se cântă doar pentru marile întâlniri cu dragostea:

Veni-vor mulţi să-ţi spue'n versuri
Că te iubesc, şi cum, şi cât!
Vor spune-o mai frumos ca mine,
Dar nu te vor iubi atât.

Nimeni nu a mai vorbit multă vreme... Acelaş fior ne'nvăluia pe toţi. Intr'un târziu, frângând tăcerea, d-na Burchi mi-a rostit printre suspine:

—Mi-ai dat singura bucurie, marea bucurie a ultimilor 40 de ani. Ai adus primăvara şi tinereţea în casă şi în suflet. Dar deşteptarea va fi crâncenă. Totuşi, Dumnezeu să te răsplătească.

* * *

AU pierit de mult, ca frunzele în toamnă, toate pensionarele azilului. O scrisoare venită din ţară acum cinci ani, mă vestea că trecuse la cele veşnice şi mademoiselle Olga, deşi avea atâta teamă de moarte. Uneori am impresia că sunt un supravieţuitor şi că toţi ai mei s'au dus.

Buenos Aires, 1952.